

Studentenbudget: een boterham met tevredenheid?

R. TH. DICKHOFF, J. A. C. VAN OPHEM EN E. L. DE VOS

De sociaal-ekonomische positie van studenten is volop in discussie. Regering en parlement hebben zich al meerdere malen gebogen over een nieuwe wijze van studiefinanciering. Ook de studentenvakbonden houden zich actief bezig met deze materie. Een van de grote problemen in de verschillende debatten is de gebrekkige kennis van de sociaal-ekonomische positie van studenten. In dit artikel een momentopname van 'Wagenings leergeld'.

Inleiding

Na het studentenbudgetonderzoek van het C.B.S. in de jaren '60, is er op dit terrein weinig systematisch onderzoek verricht op landelijk en plaatselijk niveau. In het studiejaar 1982-1983 is er in Wageningen onderzoek verricht naar de sociaal-ekonomische positie van verschillende kategoriën Wageningse studenten, met als doelstelling kwantitatieve gegevens te verzamelen over inkomens, uitgaven, gebruik van studentenvoorzieningen, woonomstandigheden en wijze van verzekeren. Een nevendoelstelling van het onderzoek is, middels een op grote schaal verspreide enquête, de discussie hierover tussen studenten te bevorderen. Een tweede nevendoelstelling van het onderzoek is inzicht te krijgen in de volgende zaken: tevredenheid met de hoogte en bronnen van inkomen, bereidheid tot verbeteren van inkomenspositie, mening over leeftijdsafhankelijke studiefinanciering, gewenste hoogte en bron van inkomen, gewenste wijze van ziektekostenverzekering en gewenste premiehoogte, mening over hoogte woonlasten, en mening over hoogte kolleggeld.

Het onderzoek is verricht bij de vakgroep Huishoudkunde, in opdracht van de Wageningse Studenten Organisatie (W.S.O.) en de Commissie Studenten Voorzieningen (C.S.V.) van de Landbouw Hogeschool.

In dit artikel zal kort worden ingegaan op de onderzoekspopulatie, de methode van onderzoek, enkele resultaten op het gebied van inkomens en uitgaven, en enkele meningsvragen.

Methode van onderzoek

In het hier besproken onderzoek is vanwege de beperkte financiële middelen gekozen voor een bepaalde enquêtevorm: de postenquête. Een bewustwordingsaspect is bij enkele vragen nagestreefd, zonder dat dit heeft geleid tot suggestieve vragen. Bij het opstellen van de inkomsten- en uitgavenvragen is rekening gehouden met het feit dat de enquête een bepaalde omvang en tijdsbeslag van de respondenten niet te boven mocht gaan. Af en toe zijn vragen dan ook wat summier uitgevallen, zoals bijvoorbeeld een vraag over het bestede bedrag aan verzekeringen.

Er is getracht om alle inkomensbronnen van de respondenten te achterhalen en de hoogte ervan vast te stellen. Dit onderzoek onderscheidt zich hier van andere studentenbudgetonderzoeken, doordat ook de *inkomsten 'in natura'* erin betrokken zijn. Uitgaven en inkomsten zijn op studiejaarbasis gevraagd (1982/1983). Op een aantal posten hoeft dit niet te leiden tot grote vertekeningen. De post eet- en drinkgeld dient echter vanwege de gebruikte methode van meting voorzichtig geïnterpreteerd te worden. Voor een betrouwbare meting van deze post is de huishoudboekjesmethode meer geëigend.

Voor het verkrijgen van voldoende respondenten is uit de LH-studentenpopulatie een aselekte steekproef getrokken; aan alle 155 Stova-HBO-studenten zijn enquêtes toegestuurd; op Diedenoort hebben docenten 250 enquêtes aan studenten uitgedeeld. De respons bedroeg 43%. Wat betreft woonsituatie en geslacht, blijkt de steekproefpopulatie niet veel af te wijken van het universum. Im-

mers, van onze (gewogen) populatie blijkt 56% op een studentenflat te wonen, in werkelijkheid is dat ongeveer 49%. Uit tabel I is een kleine oververtegenwoordiging van vrouwen in de steekproef af te lezen.

De hier gepresenteerde resultaten van het onderzoek zijn gewogen naar instelling en studiefase, tenzij anders aangegeven.

Enkele resultaten en konklusies

Bronnen van inkomsten

Inzicht in de inkomenspositie van de student is niet mogelijk zonder kennis van de vele verschillende *inkomensbronnen*.

18% van de studenten is voor zijn/haar inkomsten *volledig* afhankelijk, en 30% is *sterk* afhankelijk van ouders/verzorgers. Voor 36% van deze studenten wordt het kollege- en inschrijfgeld *apart* betaald naast de maandelijkse toelage.

Van het totale aantal geënquêteerden ontvingt 8% inkomsten van de *partner*. Dit kan betekenen dat zij direkt geld in handen krijgen dan wel dat de partner bepaalde lasten betaalt, b.v. de woonlasten. Van die 8% is 1/4 voor méér dan 50% van de partner afhankelijk. 1% van de geënquêteerden blijkt voor méér dan 80% van de partner afhankelijk te zijn. Van de geënquêteerden woont tegen de 13% samen met een partner, hiervan is iets minder dan de helft getrouwd.

Van de Wageningse studenten ontvangt 46% inkomsten uit een *beurs*. Van beursinkomsten is (slechts) 6% van de Wageningse beursstudenten *volledig* afhankelijk. Het percentage beursstudenten neemt in de hogere studiefases af. 17% van alle beursalen heeft een beurs van meer dan f 12.000,- (max. f 12.500,- per jaar). Voor de studenten ligt de gemiddelde

hoogte van de beurs op f 9.750. Voor de propaedeutanten ligt dit gemiddeld f 500,- lager. Tegen de 40% van alle beursstudenten is voor minimaal 80% afhankelijk van haar/zijn beursinkomsten.

Slechts 3% van de Wageningse studenten heeft inkomsten uit *fondsen* als van Shell, Philips etc. In de steekproef was er niemand volledig van zo'n fonds afhankelijk.

Uit een (tijdelijke) *baan en/of stage* heeft 43% van de geënquêteerden inkomsten ontvangen. In het algemeen dragen deze inkomsten niet meer dan 20% aan de totale inkomsten bij.

Tabel I. Verdeling LH-studenten naar geslacht en studiefase.

	aan de LH aantallen		in %		in de steekproef in %	
	♂	♀	♂	♀	♂	♀
propaedeutanten	1084	505	68	32	52	48
kandidaatsstud.	1916	817	70	30	72	28
doktoraalstud.	1411	490	74	26	66	34
totale LH bestand	4411	1812	70	30	66	34

Van inkomsten uit arbeid is rond de 1% van de studentenpopulatie volledig afhankelijk. *Andere bronnen* van inkomsten geeft 14% van de respondenten op. Dit varieert van erfenissen tot het winnen van de loterij.

De bronnen waaruit de studenten hun inkomsten putten, verschillen van individu tot individu en wisselen per student in de loop van de studietijd. Tegen een kwart van de geënquêteerde studenten, die het vorig jaar ook studeerden, geeft aan dat er een kleine of grote verandering in bronnen van inkomsten is geweest vergeleken met het voorgaande studiejaar. Eënderde van alle studenten geeft aan *ontevreden* te zijn over de bronnen van inkomsten. Vooral de *afhankelijkheid* van de ouders zit veel studenten dwars.

Inkomsten in geld en natura

Het *totale inkomen* bestaat uit inkomsten in *geld en inkomsten in natura*. Onder deze laatste wordt hier verstaan de bijdragen door ouders/verzorgers en/of partner aan het kollegegeld, studiemateriaal, reiskosten, kleding en schoeisel, dagelijkse uitgaven als voeding, woonlasten, verzekeringen, niet door de verzekering gedekte kosten (b.v. tandarts) en een categorie 'anders'. Een probleem bij de berekening van de natura-inkomsten is dat de student vaak zelf niet precies de waarde van het ten dienste gestelde goed kent. Zo weet 28% van de studenten niet wat haar/zijn ouders aan de verzekeringskosten bijdragen. Ook be-

talingen aan kollegegelden, tandartsrekeningen, vakanties etc. zijn bij de student niet altijd exakt bekend. Toch menen wij dat door de vraagstelling een groot gedeelte van de inkomsten in natura, dat een belangrijk deel ($\pm 10\%$) van het totale inkomen van de student uitmaakt, is achterhaald.

Het *gemiddelde totale inkomen* van de geënquêteerde studenten bedraagt f 10.750,- in het studiejaar 1982/1983. Van de LH-studenten zit 77% onder het bijstandsniveau en van de propenstudenten aan de Landbouwhogeschool 82%. Slechts voor een klein percentage van de studenten (8%) is het geldinkomen in dit onderzoek gelijk aan het totale inkomen.

Het *gemiddelde geldinkomen* in het studiejaar 1982-1983 (wat de student kontant en/of op bank- of girorekening) ontvangt, bedraagt f 9.750,-. Het verschil van f 1.000,- per jaar tussen het totale inkomen en het geldinkomen wordt veroorzaakt door de *inkomsten in natura*. In andere studentenbudgetstudies wordt niet uitgebreid naar deze inkomsten gevraagd, waardoor het totale jaarlijkse inkomen dan ook lager uitvalt.

Totale inkomsten

Het gemiddelde totale inkomen van de LH-propaedeutantenstudent bedraagt f 10.520,- per jaar, terwijl uit een landelijke NIPO-enquête naar voren kwam dat f 9.168,- in het studiejaar '81/'82 het gemiddelde inkomen is waar

Tabel 2 Verdeling studenten naar inkomens per instelling en studiefase.

studie-instelling	aant.	totale inkomen per jaar in gulden			
		< 8.000	8.001/ 10.000	10.001/ 12.000	> 12.000
studiefase	stud.				
propeadanten	91	6%	37%	26%	32%
kandidaatsstud.	160	2%	21%	39%	39%
doktoraalstud.	179	2%	18%	35%	45%
Stova 1e jaars	23	4%	30%	35%	30%
Stova oudere jaars	45	11%	20%	47%	22%
Diedenoort 1e jaars	14	21%	29%	43%	7%
Diedenoort oudere jaars	43	9%	16%	42%	32%
totale populatie (ongewogen)	555	4%	23%	36%	37%
LH-studenten (ongewogen)	430	3%	23%	35%	40%

de eerstejaars student toen van rond moest komen.

Tabel 2 geeft de totale inkomens, gerelateerd aan de instellingen en studiefases weer. Met uitzondering van de Stova-studenten kunnen we uit tabel 2 opmaken dat de ouderejaars-studenten een hoger inkomen hebben dan jongerejaars. Dit komt overeen met de gevonden positieve samenhang tussen leeftijd en hoogte van inkomen. In de discussie over een nieuwe vorm van studiefinanciering wordt nogal eens gepleit voor een leeftijdsafhankelijk inkomen van studenten; immers de jeugdlonen zijn leeftijdsgebonden. 81% van de geënquêteerde studenten is tegen zo'n stelsel. Vrouwelijke studenten blijken in alle leeftijds-kategorieën, behalve in die van 21 jaar, ondervetegenwoordigd te zijn in de groep met de hogere totale inkomens (boven de f 12.000,- in studiejaar '82/'83).

12% van de geënquêteerde LH-studenten zegt *ontevreden* te zijn over de hoogte van zijn/haar inkomens en dat zouden nog zeker zo'n 750 studenten zijn, wanneer we dit naar de hele populatie omrekenen. Van de Stova-studenten was 10% ontevreden en onder de Diederdoers zaten relatief de meeste ontevredenen: 21%.

De uitgaven

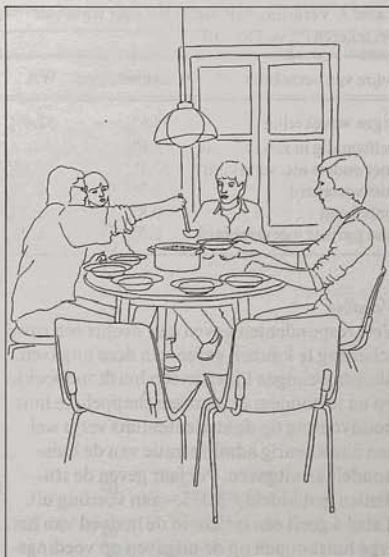
De respondenten zijn gevraagd de uitgaven op het gebied van wonen, verzekeren, eten en drinken en algemene uitgaven waaronder college/inschrijfgeld, studiemateriaal, kleding en reisgeld etc. in het studiejaar '82/'83 te noteren.

Enkele resultaten (gemiddeld per jaar):

kale huur	f 2.100,-
energie- en servicekosten	f 775,-
verzekeringen	f 500,-
eten en drinken	f 2.375,-
algemene uitgaven	f 5.250,-
totale uitgaven	f 10.250,-

Woonlasten

Gemiddeld geeft een student 23% van zijn inkomen uit aan *woonlasten*. Het grootste deel van de studenten woont op een studentenflat (56%). Thuis wonen en het kraken blijken

goedkope vormen van wonen te zijn voor 9%. De door de gemeente toegewezen woningen vormen de duurste huisvestingsmogelijkheid. 67% van de studenten is redelijk tevreden over de hoogte van zijn/haar woonlasten. 51% wil verhuizen; hiervan geeft 9% de hoogte van de woonlasten als een reden aan en 58% wenst te verhuizen ondermeer vanwege de huidige woonvorm.

Verzekeringen

Tabel 3 geeft een indeling van de populatie naar verzekering tegen ziektekosten en wettelijke aansprakelijkheid (W.A.). Niet onverwacht is dat er geringe aantal studenten in het ziekenfonds, omdat dit normaal niet toegankelijk is voor studenten. Ruim 35% heeft een eigen ziektekostenverzekering afgesloten. Opvallend is dat er nog altijd studenten niet tegen ziektekosten verzekerd zijn. Bij de W.A.-verzekering zien we een gelijksoortig beeld; het percentage niet-verzekerden is echter aanzienlijk hoger. Ondanks de onbekendheid van veel studenten (24%) met de verzekeringsmaterie, is toch gevraagd of men van mening was dat iedere student in het ziekenfonds zou moeten kunnen. 84% antwoordt bevestigend.

Tabel 3. Verdeling van studenten naar wijze van verzekeren (% van totaal).

wijze van verzekeren	ziektekosten	WA
eigen verzekering	35.6%	32.4%
zelfstandig in ziekenfonds	5.6%	-
met ouders meeverzekerd	57.1%	53.5%
niet verzekerd	0.7%	8.7%
onbekend	0.8%	5.2%
met partner meeverzekerd	0.3%	0.2%

Voeding

Veel respondenten gaven aan slechts een ruwe schatting te kunnen geven van deze uitgaven. Slechts weinigen lijken er een huishoudboekje op na te houden; de gemeenschappelijke huishoudvoering op de studentenflats vergt wel een nauwkeurig administratie van de huishoudelijke uitgaven. Per jaar geven de studenten gemiddeld f 2.375,- aan voeding uit. Tabel 4 geeft een inzicht in de invloed van het type huishouden op de uitgaven op voedingsgebied. De gemiddelde voedingsuitgaven in de categorie 'met anderen op SSH-flat' bedragen f 2.250,-. In vergelijking hiermee geeft de student die woont bij een hospita minder, en de student wonend met 2-5 anderen in een studentenhuus méér uit aan voeding.

Algemene uitgaven

Tabel 5 geeft voor LH-studenten een overzicht van de verdeling van de gemiddelde algemene uitgaven over de verschillende pos-

ten. De cijfers spreken voor zich. Ook hier stellen veel respondenten uit te moeten gaan van ruwe schattingen.

Schulden

50% van de studenten heeft schulden, meestal door een rijksstudietoelage. 72% hiervan geeft te kennen zich geen zorgen te maken over deze schulden. De redelijk zonnige toekomstverwachting van de gemiddelde student in dit onderzoek, geeft de meeste respondenten het vertrouwen, de schulden na hun afstuderen te kunnen afbetalen door middel van loon uit werk.

*Overige resultaten**Studentenvoorzieningen*

Van de LH-studenten maakt 63% gebruik van de mensa. Daarvan eet 15% meer dan tien keer per maand op de mensa, 18% vijf tot negen keer en 28% tussen de één tot vier keer per maand. 68% van de LH-studenten heeft een sportkaart welke recht tot toegang geeft tot de sportfaciliteiten van de LH tegen gereduceerd tarief. 76% van de mensen met een sportkaart vindt de prijs redelijk tot laag. Desondanks maakt 55% van de mensen met een sportkaart ook gebruik van de gemeentelijke en particuliere sportvoorzieningen.

Tabel 4. Uitgaven aan voeding naar type huishouding, in % van totaal aantal studenten (ongewogen).

type huishouden	%	in % van totaal aantal studenten (ongewogen)				
		<f 2.000	f 2.000,- à f 2.500,-	f 2.500,- à f 3.000,-	f 3.000,- à f 3.500,-	>f 3.500
bij ouders	1,7	50	20	10	5	15
alleen	1,4	12,5	25	50	-	12,5
♂ + ♀ gehuwd	3,5	28,6	14,3	14,3	14,3	28,6
♂ + ♀ samenwonend	4,6	8,4	45,8	25	4,2	16,7
met 2-5 personen	12,6	18,4	24,6	40	7,7	9,2
alleen in SHH-flat	10,6	26,4	31,6	31,6	1,8	8,8
met anderen in SHH-flat	43,6	22,3	40	26,4	7,7	5,7
♂ + ♀ met anderen in SHH-flat	4,9	22,3	33,3	38,9	-	5,6
bij hospita (met huishoudelijk verkeer)	3,5	40,7	22,2	14,8	11,1	11,1
zelfstandig bij hospita	4,6	52	32	16	-	-

Tabel 5. Gemiddelde uitgaven in guldens per jaar aan algemene zaken voor LH-studenten.

uitgaven aan:	gemiddelde uitgaven	% studenten dat geen geld uitgeeft aan genoemde posten
College en inschrijfgeld	f 900,-	
Studiemateriaal	f 300,-	
Vakanties	f 750,-	9,4
Abonnementen	f 125,-	10,9
Kleding	f 500,-	
Excursies	f 100,-	39
Niet door verzekering gedekte kosten	f 25,-	49
Eigen bijdrage huisarts	f 25,-	75
Sport	f 125,-	25
Contributies studentenverenigingen	f 100,-	63
Andere contributies	f 75,-	48
Donaties	f 75,-	45
Feesten	f 125,-	25
Reizen	f 750,-	3
Café	f 400,-	9,4
Cadeaus	f 125,-	
Hobbies	f 175,-	
Concert	f 62,50	40
Bioscoop	f 125,-	
Uit eten	f 125,-	10
Telefoon	f 125,-	6,5
Anders	f 400,-	
Gemiddelde totale algemene uitgaven	f 5.250,-	

Bezuinigingen

Rekening houdend met het percentage dat geen antwoord op de vragen heeft gegeven zijn de belangrijkste posten waar studenten *niet minder* aan kunnen of willen uitgeven: voeding, kleding en reiskosten, studiemateriaal en telefoneren. Bezuinigingen vind plaats op die posten die het studentenleven kleur en fleur geven: bioscoop, uit eten, café, feesten.

Inschrijf- en kollegegeld

Een telkens terugkerend element in de debatten over een nieuw studiefinancieringsstelsel is de verhoging van de inschrijf- en kollegegelden. Bekijken we de mening van de respondenten over deze verhogingen, dan blijkt 83% tegen, 9% is voor, en 8% heeft de vraag niet beantwoord.

Wordt vervolgd...

Longitudinaal onderzoek geeft meer inzicht in de ontwikkeling van een aantal variabelen gedurende de studie van de studenten en te-

Vakblad voor Huishoudkunde 5(2) mei 1984

vens heeft het een 'vinger aan de pols' functie. Vandaar dat in het studiejaar ('83/'84) een vervolgonderzoek wordt gehouden dat voortbouwt op het hier beschreven onderzoek.

Literatuur

- CBS, 1969. Studentenbudgetonderzoek 1966/67, Den Haag: Staatsuitgeverij.
 CBS, 1980. Werknemersbudgetonderzoek 1974/75, deel 5: metodologie, Den Haag: Staatsuitgeverij.
 DICKHOFF, R. TH. en E. L. DE VOS, 1983. Verslag van het onderzoek naar de sociaal-economische positie van de Wageningse Student. C.S.V., LH, Wageningen.

Korrespondentieadres

SVH, Postbus 391, Wageningen.

Ir R. Dickhoff en ir E. L. de Vos zijn beiden als tijdelijk wetenschappelijk medewerker verbonden aan de Landbouw Hogeschool. Drs J. A. C. van Ophem is wetenschappelijk medewerker van de vakgroep Huishoudkunde van de LH.

Illustraties: WIM DE KLOE m.m.v. INEKE KOENE.